



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ  
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ  
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΡΕΥΝΟΝ ΝΕΟΛΑΪΚΗΣ  
ΛΙΤΕΡΑΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

# ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ

1955

*Μ. ΠΑΝΤΟΥ*



ΕΠΙΧΡΗΜΑΤΟΤΗΤΑ  
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

πὼς ὁ γιὸς του ἦταν ἓνα καταπληκτικὸ ταλέντο κ' ἔπρεπε νὰ συνεχίσει τὶς σπουδὲς του μέσα σ' ἓνα μουσικὸ περιβάλλον ἀντάξιό του, τὴ Βιέννη.

Ἐκεῖ, ἓνας ἐξαιρετὸς μουσικὸς, ὁ Hellmesberger, τὸν μπάζει στὴν ἀνώτερη τάξη τοῦ βιολιοῦ, στὸ Ὡδεῖο τῆς Βιέννης, τοῦ δίνει μαθήματα μουσικῆς δωματίου καί, ἐπειδὴ ἦταν διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας τῆς Ὁπερας, τὸν ἐγκαθιστᾷ πίσω ἀπ' τὰ τύμπανα γιὰ νὰ παρακολουθεῖ κάθε βράδι τ' ἀριστουργήματα τοῦ λυρικοῦ θεάτρου. Ὁ Ζῶρζ εἶναι δέκα χρονῶ ὅταν συνθέτει τὸ πρῶτο του ἔργο, μιὰ «Ἐισαγωγή» γιὰ ὀρχήστρα, πού προκαλεῖ τὸ θαυμασμὸ τῶν δασκάλων του.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γνωρίζεται μὲ τὸν Χάνς Ρίχτερ, ὀρκισμένον βαγκνεριστὴ, καὶ τὸ Μπράμς. Ὅπως ὁ ἴδιος εἶπε, στὴ διαμόρφωση τοῦ ταλέντου του ἐπέδρασαν ὁ Μπράμς, ὁ Μπετόβεν, ὁ Σούμπερτ, ὁ Βάγκνερ καὶ ἀργότερα ὁ Μασσενὲ μὲ τὴ «Μανὸν» του. Ἄλλωστε, ὅταν τὸ 1894, ὁ Ἐνέσκο ἐγκαταστάθηκε στὸ Παρίσι γιὰ νὰ τελειοποιήσῃ τὶς σπουδὲς του στὸ Κονσερβατοῦρ, σὲ ἡλικία 13 ἐτῶν, εἶχε γιὰ καθηγητὴ του στὴ σύνθεση τὸ Μασσενὲ, πού τοῦ δείχνει στοργικὸ ἐνδιαφέρον.

Ὁ Ἐνέσκο τελειώνει τὶς σπουδὲς του στὴ σύνθεση καὶ τὴ φοῦγκα μὲ τὸν Γκαμπριέλ Φωρέ, πού εἶχε διαδεχτῆ τὸ Μασσενὲ. Τότε συνδέεται μὲ τοὺς συμμαθητὲς του, πού θὰ φημιστοῦν ἀργότερα, τὸν Ραβέλ, τὸν Ροζὲ Ντυκάς (Ducasse), τὸν Λουὶ Ὁμπέρ. Ὁ Σαίβ - Σάνς ἀκούει τὶς πρῶτες του συνθέσεις καὶ τὸν φιλεῖ συγκινημένος. Ἡ Πριγκήπισσα Μπιμπέσκο τὸν ὑποστηρίζει στὰ κοσμικὰ παρισινὰ σαλόνια καὶ στὸν Τύπο. Ὁ Παντερέφσκυ τὸν θαυμάζει. Στὰ «Κονσέρ Κολόν» παίζεται τὸ «Ρουμανικὸ ποίημά» του, ὁ Πιερνὲ δίνει σὲ πρώτη ἐκτέλεση τὴ «Σουΐτα» του γιὰ ὀρχήστρα καὶ ὁ Ντίμερ παίζει τὴν «Τοκκάτα» του καὶ τὴ «Σερβνάτα» του. Τ' ὄνομα τοῦ Ζῶρζ Ἐνέσκο εἶναι πιά πασίγνωστο.

Ἀπὸ τότε ἀρχίζει καὶ ἡ θριαμβευτικὴ σταδιοδρομία του σ' ὄλο τὸν κόσμον σὰ δεξιότην βιολιστῆ πού θὰ ἐπισκιάσει κάπως τὸ συνθέτη, γιὰτὶ ὁ Ἐνέσκο πάνω ἀπ' ὅλα εἶναι συνθέτης, καὶ μάλιστα σπουδαῖος. Ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀμερικὴ χειροκροτοῦν ὡστόσο, τὸν ἀφθαστο καλλιτέχνη, τὸ βιρτουόζο, καὶ θὰ περάσουν ὀρεκατὰ χρόνια γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ σὰ δημιουργὸς.

Τὴν εὐκαιρία τοῦ τὴν προσφέρει ὁ Ἐντμόν Φλέγκ μὲ τὸ λιμπρέττο τοῦ «Οἰδίποδος». Σὲ τέσσερις μῆνες ἡ παρτιτούρα εἶναι ἐτοιμὴ καὶ τὸ ἔργο γνωρίζει μεγάλη ἐπιτυχία ἀπ' τὴ σκηνὴ τῆς παρισινῆς Ὁπερας. Ἀκολουθοῦν πέντε «Σουΐτες» γιὰ ὀρχήστρα, ἓνα «Κουίντέττο» μὲ πιάνο, δύο «Κουαρτέττα» μὲ πιάνο, οἱ «Παιδικὲς Ἐντυπώσεις» γιὰ πιάνο καὶ βιολί, δυὸ «Κουαρτέττα» γιὰ ἔγχορδα, τρεῖς «Σονάτες» γιὰ πιάνο καὶ βιολί, καὶ οἱ περιφημὲς σ' ὄλο τὸν κόσμον δυὸ «Ρουμανικὲς Ραψωδίες» του, γιὰ ὀρχήστρα πού, ὅπου κι ἂν παίχτηκαν, εἴτε σὲ συναυλίες, εἴτε ἀπ' τὸ Ραδιόφωνο, ἤλέκτρισαν πάντα τὰ πλήθη.

Ἡ πηγαία ἔμπνευσή του, ὁ λυρισμὸς του, ἡ ὀρμητικότητά του, οἱ ζωηροὶ ρυθμοί, τὸ χρῶμα τῆς ὀρχήστρας του, ἡ σοφὴ ἐκμετάλλευση τῶν λαϊκῶν μοτίβων καὶ χορῶν τῆς πατρίδας του, ἀνάδειξαν τὸ Ζῶρζ Ἐνέσκο ἓναν ἀπ' τοὺς μεγάλους μουσουργούς, πού τὸ κύρος τους ὑπῆρξε παγκόσμιον.

Ἡ πολιτικὴ ἀλλαγὴ στὴ Ρουμανία τὸν ἀνάγκασε νὰ ἐγκατασταθεῖ καὶ νὰ βρεῖ ἄσυλον στὴ Γαλλία, στὸ Παρίσι, ὅπου καὶ πέθανε, ἀφοῦ μπῆκε ζωντανὸς στὴν ἀθανασία καὶ ἡ μεγαλοφυΐα του ἀναγνωρίστηκε ἀπ' ὅλους.

Γ. Π.

### Ἡ προσωπογραφία τοῦ Γιάννη Κοντοῦ ἀπὸ τὸν Θεόφιλο.

Ἡ τρομακτικὴ συμφορὰ πού ἐπληξε καὶ πάλι τὸν τόπο μας, μαζί μὲ τὶς ἄλλες μεγάλες ζημιές πού προκάλεσε σὲ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ κτίρια, τοῦ Βόλου κατέστρεψε ἐπίσης σημαντικὰ ἀρχιτεκτονικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα.

Ἐν' ἀπ' αὐτὰ ἦταν καὶ τὸ σπίτι τοῦ Γ. Κοντοῦ στὴν Ἀνακασιά, πού, σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες πού μᾶς ἔφτασαν, εἶναι τώρα ἐτοιμόρροπον καὶ ὁ σημερινὸς του κάτοχος λογαριάζει βέβαια νὰ τὸ γκρεμίσει.

Δημοσιεύουμε σήμερα τὴν προσωπογραφία τοῦ ἄλλοτε ἰδιοκτῆτη τοῦ σπιτιοῦ Γιάννη Κοντοῦ πού ἔχει γίνῃ στὰ 1912, ὅταν ὁ Θεόφιλος βρισκόταν στὸ Πήλιο, γύριζε στὰ χωριά καὶ γιὰ νὰ ζήσει ζωγράφιζε φορητὲς εἰκόνες ἢ τοὺς τοίχους τῶν καφενειῶν καὶ τῶν σπιτιῶν.

Ἡ τόσο πρωτότυπη αὐτὴ προσωπογραφία εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πολυάριθμες τοιχογραφίες πού κοσμοῦσαν ἄλλοτε τὸν πρῶτον ὄροφο τοῦ σπιτιοῦ καὶ πού περιλάβαιναν θέματα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, τοπία, μυθολογικὲς συνθέσεις, διακοσμητικὰ μοτίβα, νεκρὲς φύσεις. Τὸ σύνολο ἀποτελοῦσε ἓνα ἀληθινὸ μουσεῖο Θεόφιλου κ' ἓνα μοναδικὸ δείγμα τῆς ἐνδιαφέρουσας δουλειᾶς τοῦ λαϊκοῦ αὐτοῦ ζωγράφου. Ἐπιβάλλεται, νομίζουμε, νὰ ληφθοῦν τὸ γρηγορώτερον τὰ κατάλληλα μέτρα ὥστε νὰ μπορέσει νὰ διασωθεῖ ὅ,τι ἀπόμεινε ἀπὸ τὶς τοιχογραφίες.

Τὸ πορτραῖτο τοῦ Γ. Κοντοῦ πάνω στ' ἄλογο μὲ φόντο τὸν κῆπο καὶ τὸ σπίτι τοῦ ἰδιοκτῆτη, εἶναι ζωγραφισμένον σὲ «ἠρωϊκὸ ὕφος», θυμίζει τοὺς ἀγέρωχους πολεμιστὲς τῆς Ἐπανάστασης, πού γι' αὐτοὺς ἔτρεφε ὁ Θεόφιλος ἰδιαίτην συμπάθεια. Ἡ στάση καὶ ἡ φυσιογνωμία τοῦ Κοντοῦ μὲ τὰ περήφανα μουστάκια, τὸ μαῦρον ἄτι πού φαίνεται νὰ χλιμιντρίζει καὶ νὰ ποδοπατᾷ ἀνήσυχον τὸ χῶμα, μὲ τὴν ἀφθονὴ χαίτη καὶ τὴν ἀνασηκωμένη οὐρά, τονίζουν τὸ χαρακτῆρα αὐτόν.

Ὁ Θεόφιλος εἶχε μιὰ ἀπόλυτα σωστὴ ἀντίληψη τῆς τοιχογραφίας, πού δὲν πρέπει νὰ «τροπᾷει» τὴν ἐπιφάνεια καὶ νὰ ἐκτείνεται σὲ βάθος, μὰ σὲ πλάτος. Τὴν ἀντίληψη αὐτὴ διατύπωσε μὲ σαφήνεια ὅταν κάποτε τὸν ρώτησαν σχετικὰ μὲ τὴν ἔλλειψη προοπτικῆς σὲ μιὰ του σύνθεση. «Δυὸ πιθαμὲς τοίχος, δέκα μέτρα

βάθος στην εικόνα δὲν ταιριάζει. Θὰ βρεθεῖ ὁ Ἄθανάσιος Διάκος στὸ κουρεῖο», (τὸ κουρεῖο βρισκόνταν στὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ τοίχου). (Βλ. Κ. Μακρῆ, Ὁ ζωγράφος Θεόφιλος στὸ Πήλιο, σ. 17). Ἔτσι, στὸ πορτραῖτο τοῦ Κοντοῦ, τὸ βάθος δηλώνεται μονάχα μὲ τὴν παράθεση τῶν χρωματικῶν ἐπιφανειῶν καὶ μὲ τὴ διάταξη «σὲ ὕψος» τῶν διαφόρων στοιχείων τῆς εἰκόνας, ὅπως αὐτὸ συμβαίνει ἐξάλλου καὶ στὴ βυζαντινὴ ζωγραφικὴ. Χρωματικά, ἀποτελοῦσε ἓνα τέλειο καὶ ἁρμονικώτατο σύνολο ποὺ ἔδειχνε ὅλην τὴν ἔμφυτη ζωγραφικὴ αἰσθησὴ τοῦ πραγματικὰ ἐξαιρετικοῦ καὶ μοναδικοῦ αὐτοῦ λαϊκοῦ καλλιτέχνη.

Τ. Π. ΣΠΗΤΕΡΗΣ

### Ἔνας Σουηδὸς Λεβαντίνος.

Ἀγαπητὴ «Νέα Ἔστια».

Ὁ καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ουψάλας καὶ μεταφραστὴς τῆς Αἰολικῆς Γῆς τοῦ Βενέζη στα σουηδικὰ κ. Stig Wikander μου γράφει καὶ ζητεῖ διάφορες πληροφορίες γιὰ ἓναν σουηδὸ λεβαντῖνο, ποὺ ἐζῆσε πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ κάπου χρόνια στὴν Ελλάδα. Ἐπειδὴ οἱ ἐρευνῆς μου στὴ Θεσσαλονικὴ δὲν εἶχαν ἀποτελέσμα, πολὺ θὰ παρακαλοῦσα τοὺς ἀναγνώστες σου νὰ με βοηθήσουν.

Ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὸν Carl Peter von Heidenstam (1792 - 1878). Γεννήθηκε στὴ Σμύρνη. Ὁ πατέρας του, Gerhard von Heidenstam, πρεσβευτὴς τῆς Σουηδίας στὴν Κωνσταντινούπολη, εἶχε παντρευτεῖ τὴν κόρη τοῦ ολλανδοῦ προξένου στὴ Σμύρνη.

Ὁ Κάρολος ἐγένετο ἀκόλουθος στὴ σουηδικὴ πρεσβεῖα στὴν Κωνσταντινούπολη (1818 - 1824) καὶ στα 1831 γενικὸς πρόξενος τῆς Σουηδίας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς) πτὴν Ἀθήνα, ὅπου ἐζῆσε ὡς τὸ θάνατό του. Στα 1840 παντρεύτηκε στὴν Ἀθήνα τὴν Ελίζα Ἰκενε, ἀπὸ ἀρχοντικὰ σκωτσέζικη οἰκογένεια, ἀ' ἀπόκτησε πέντε παιδιά. Στὴ Σουηδία γύρισε μοναχὰ ὁ μεγαλύτερος γιὸς του, τ' ἄλλα ἐμειναν στὴν Ελλάδα καὶ στὴν Ἀνατολή. Δυὸ παντρεύτηκαν στὴν Ελλάδα καὶ σιγὰ σιγὰ ἐξεληνίστηκαν: ὁ Fredrik Carl (1842 - 1909) πῆρε στα 1876 στὴν Κέρκυρα τὴν Ἀναστασία Sundia (;) κόρη τοῦ ἑλληνα προξένου στὴν Πρέβεζα Ἰωάννη Sundia, καὶ πέθανε στὴ Λευκωσία τῆς Κύπρου. Ἡ πιὸ μικρὴ κόρη του, ἡ Βιλελμίνη, (γεννημένη στα 1853, ἀγνωστο πότε πέθανε) πῆρε σε δεύτερο γάμο τὸ Βασίλειο Νάσιο (ἢ Νάζο;) διευθυντὴ τοῦ γραφείου ἐξωτερικῶν υποθέσεων (;) στὴν Ἀθήνα (1852 - 1921).

Ὁ Carl Peter von Heidenstam ἦταν καὶ πωγγραφέας. Δημοσίεψε σε ξένες γλώσσες:

1. Elmass ou le guèbre persan, Paris 1829.
2. L'orphéline d'Argos, Paris 1830.
3. Life in the land of the Fire Worshipers, London 1861 (β' ἀναθεωρημένη ἐκδοσὴ τοῦ Elmass. Ὑπάρχει καὶ ολλανδικὴ ἐκδοσὴ).
4. Le tertre de Smirne (sic!). Σύμφωνα μ' ἓνα βιογραφικὸ σουηδικὸ λεξικὸ τοῦ 1840

καὶ ἄλλες νεότερες πηγές ποὺ το ἀντιγράφουν, πρόκειται γιὰ μυθιστόρημα.

Τὰ μυθιστορήματα τοῦ Heidenstam χαρακτηρίζονται γιὰ τὶς ζωηρὲς περιγραφές τους καὶ ἀπεικονίζουν τὴν Τουρκία καὶ τὴν Ελλάδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ «Ὀρφανὴ Ἀργίτισσα» παρουσιάζει τὴν Κωνσταντινούπολη στὴν ἐποχὴ τῆς ἐπανάστασης τοῦ Ὑψηλάντη καὶ πιὸ κάτω δίνει ὀρισμένα στοιχεία τῆς ἱστορίας τῆς Μπουμπουλίνας, κάπως μυθιστορηματικά, μα ἀυθεντικά, φαίνεται. Τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ συγγραφέας εἶχε γεννηθεῖ στὴ Σμύρνη καὶ νιώθει τὸν εαυτὸ τοῦ λεβαντῖνο, πολὺ ἐνδιαφέρον θὰ εἶχε τὸ τελευταῖο μυθιστόρημα του. Κανένα του ὅμως ἀντίτυπο δὲ βρέθηκε οὔτε στὴς Σουηδίας οὔτε στὴς Γαλλίας τὶς βιβλιοθήκες.

Ὁ κ. Wikander θὰ ἠθέλε τώρα πολὺ νὰ μάθει:

1) ἀν ὑπάρχουν ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου Le tertre de Smirne σε καμιά ἐλληνικὴ βιβλιοθήκη, καὶ

2) ἀν ὑπάρχουν ἀκόμα ἀπόγονοι τοῦ συγγραφέα στὴν Ελλάδα, ποὺ ἔτυχε νὰ φυλάνε χειρόγραφα του ἢ καὶ οἰκογενειακὲς παραδόσεις. Τὸ πιὸ πιθανὸ εἶναι νὰ πρόκειται γιὰ τοὺς ἀπόγονους τοῦ Βασιλείου καὶ τῆς Βιλελμίνης Νάσου (Νάζου).

Ὅποιος ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες τῆς «Νέας Ἐστίας» θὰ ἠξέρε νὰ βοηθήσει τὸ σουηδὸ ἐπιστήμονα στὶς ἐρευνῆς του μπορεῖ εἴτε νὰ του γράψει ἀπευθείας (Prof. Stig Wikander, Upsala, Universitete) εἴτε σε μένα (Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης) εἴτε νὰ χρησιμοποιήσει τὶς φιλόξενες στήλες τῆς «Νέας Ἐστίας». Αὐτὸ θὰ ἦταν, νομίζω, τὸ καλύτερο, γιὰ τὸ ζήτημα παρουσιάζει γενικότερο ἐνδιαφέρον.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοξενία.

Θεσσαλονικὴ 9-4-1955

Ι. Θ. ΚΑΚΡΙΑΝΣ

### Ὄνειρικά φαινόμενα.

Κύριε Διευθυντά,

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 653 τῆς 15.9.54 τεῦχος τῆς «Ν. Ἐστίας» ἢ ὑπὸ τὰ ἀρχικὰ Α. Θ. συνεργάτις σας κ. Ἐλένη Οὐράνη ἐδημοσίευσεν σχόλιον λίαν εἰρωνικὸν διὰ τὸ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενον μεταψυχικὸν περιοδικὸν «Ὁ Κόσμος τῆς Ψυχῆς». Εἰς τὸ σχόλιον τοῦτο ἀπήντησε δι' ἐπιστολῆς, μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως δημοσιευθῆ εἰς τὴν «Ν. Ἐστίαν», ὁ Μεταψυχικὸς Σύνδεσμος Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἐκδίδει τὸ ἐν λόγω περιοδικὸν καὶ διὰ τὴν ὕλην καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποῖου εἶναι ὑπεύθυνος. Ὅπως περιέργως ὅμως εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 662 τῆς 1.2.55 (σελ. 200) τεῦχος τῆς «Ν. Ἐστίας» δημοσιεύεται μόνον ἡ ἀνταπάντησις τῆς κ. Οὐράνης, ὑπὸ τὰ ἀρχικὰ Α. Θ., εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Μεταψ. Συνδέσμου, χωρὶς νὰ δημοσιεύεται συγχρόνως καὶ τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Μ. Συνδέσμου.

Δὲν θὰ εἶχον λόγον νὰ παρέμβω, ἔστω καὶ κάπως ἀργὰ λόγῳ τῆς ἀπουσίας σας εἰς Ἀμερικὴν, εἰς τὴν συζήτησιν αὐτήν, μεταξὺ Μεταψ. Συνδέσμου καὶ κ. Οὐράνης, ἐὰν ἡ τελευταία εἰς τὴν ἀνταπάντησίν της, εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 662